
DOI: <https://doi.org/10.47960/2303-7431.26.2021.7>

UDK: 342.8(497.6)

Izvorni znanstveni članak

Primljeno: 19. XI. 2021.

Prihvaćeno: 3. XII. 2021.

IVAN VUKADIN – GORDANA ILIČIĆ – IVAN ĆUBELA
Sveučilište u Mostaru, Filozofski fakultet
ivan.vukadin@ff.sum.ba – gordana.ilicic@ff.sum.ba
– ivan.cubela@ff.sum.ba

IZBORNA REFORMA U BOSNI I HERCEGOVINI I STAVOVI HRVATA O IZBORNOME LEGITIMITETU

Sažetak

Rad se temelji na empirijskome istraživanju kojemu je polazna teza tvrdnja da trenutačno važeći *Izborni zakon* ne može ispuniti zahtjeve segmentirana bosanskohercegovačkog društva, posebice najmalobrojnijega hrvatskog segmenta. Istraživanje koncipirano na osnovi anketnog upitnika i empirijske analize pokazalo je da je promišljanje Hrvata o ukupnoj društvenoj i političkoj situaciji u Bosni i Hercegovini izrazito negativno. Pokazalo se da *Izborni zakon* preferira unitarizaciju Bosne i Hercegovine, što nije primjereno segmentiranim društvima kao što je bosanskohercegovačko. Terensko istraživanje urađeno je na prostoru cijele Bosne i Hercegovine kako bi se dobio kompletan i relevantan empirijski okvir promišljanja hrvatskoga naroda, a struktura istraživanja pratila je administrativno-teritorijalnu uređenost Bosne i Hercegovine uzimajući u obzir entitetske razine, županije te Distrikt Brčko.

Ključne riječi: Bosna i Hercegovina; Hrvati; izborna reforma; legitimitet; segmentirani pluralizam

Uvod

Iako izbori imaju središnju ulogu u svim teorijama demokracije, njihove specifičnosti uvelike variraju od jedne koncepcije demokracije do druge. Valjana veza između izbornih institucija i demokratskih vrijednosti stoga se mora temeljiti na točnu prepoznavanju različitih mogućnosti koje su dostupne u oblikovanju tih institucija kao i posljedicama koje nose odabiri jedne opcije umjesto druge. Stabilnost izbornoga obrasca povezana je sa stabilnošću demokracije. Što su demokratski sustavi vlasti stabilniji, to su rjeđe izborne reforme.¹ Richard Katz sugerira da rasprava o ocjeni izbora u modernoj demokraciji proizlazi iz problema definiranja same demokracije i razumijevanja odnosa demokracije i izbora. To je zato što se politički aranžmani mogu vrjednovati samo ako su standardi koji se primjenjuju jasni, pa je stoga potrebno detaljno opisati vrijednosti uključene u rasprave o značenju demokracije, posebice ako se želi razumjeti politika i sam ishod institucionalnih reformi. U studiji *Democracy and Elections* Katz upućuje na to da predstavnička demokracija ima više oblika te da su samo dva oblika ustanovljena izborima, većinski i konsocijacijski oblik demokracije. Kod većinske demokracije temeljno načelo počiva na postavci prema kojoj većina bira one koji donose odluke bez uključivanja manjinskih skupina. Takav je oblik demokracije prikladan ako je društvena zajednica homogena. Suprotnost je većinskoj demokraciji konsocijacijska demokracija koja institucionalizira kompromisno donošenje odluka.² Slijedom toga, u relativno homogenim društvima izborima se omogućuje nadmetanje političkih stranaka, dok se u onim heterogenim izborima omogućuje političko predstavništvo različitih društvenih skupina. Osnovna podjela izbornih sustava razlikuje većinske i razmjerne ili proporcionalne izborne sustave, s podtipovima, te kombinirane izborne sustave.³ Giovanni Sartori

¹ Usp. AREND LIJPHART (ur.), *Electoral Systems and Party Systems. A Study of Twenty-Seven Democracies 1945-1990*, Oxford University Press, New York, 1994., str. 78-94.

² Usp. RICHARD S. KATZ, *Democracy and Elections*, Oxford University Press, Oxford, New York, 1997., str. 64-65.

³ Usp. ANDRE BLAIS, „Rasprava o izbornim sustavima“, *Politička misao*, XXVIII. (1991.) br. 3, str. 84-107.

razlikuje samo većinske i razmjerne bez kombiniranih izbornih sustava,⁴ koje drugi teoretičari smatraju izbornim sustavom 21. stoljeća.⁵

Većinski izbori tendencijski vode dvostranačkim sustavima, omogućavanju stranačke većine u parlamentu i formiranju jednostranačke vlade. Razmjerni izbori tendencijski vode pravednu političkom predstavnosti uz formiranje koalicijskih vlada i omogućavanje ulaska u vlast i novih političkih pravaca.⁶ Izborni model tako može utjecati na veću ili manju zastupljenost u sudjelovanju u političkome životu etničkih zajednica u pluralnome društvu. Razmjerni su izbori najprikladniji za etničku predstavljenost. Ako je društvo doista podijeljeno, onda su najuspješnije političke stranke s etničkim predznakom, a ako društvo nije podijeljeno, najuspješnije su one koje ne vode „segmentalne politike“⁷. U sustavima vlasti segmentirana pluralizma, poput Belgije, Nizozemske i Švicarske, izbori su prilagođeni obliku demokracije.⁸ Redovitom pobjedom nacionalnih stranaka izbori u Bosni i Hercegovini potvrđuju da je društvo u toj zemlji podijeljeno.

ŠTEFICA DEREN-ANTOLJAK, „Izborni sistemi i Duvergerov zakon“, *Politička misao*, XXIX. (1992.) br. 2, str. 23-36.; GORDANA ILIČIĆ, „Razumijevanje, vrste i strukturni elementi izbornih sustava“, *Hum*, IX. (2014.) br. 11-12, str. 156-171; MIRJANA KASAPOVIĆ, „Izborni modeli i politički sustav“, *Politička misao*, XXIX. (1992.) br. 2, str. 12-23.; DIETER NOHLEN, *Izborna pravo i stranački sustav, Školska knjiga, Zagreb, 1992.*, DIETER NOHLEN, „Većinski izbori i razmjerni izbori“, *Politička misao*, XXVII. (1990.) br. 4, str. 179-200.

⁴ Usp. ĐOVANI SARTORI, *Usporedni ustavni inženjering: strukture, podsticaji, ishodi*, Filip Višnjić, Beograd, 2003., str. 73.

⁵ Usp. MIRJANA KASAPOVIĆ, „Što su kombinirani izborni sustavi?“, *Politička misao*, L. (2013.) br. 1, str. 87.

⁶ Usp. D. NOHLEN, *Izborna ...*, str. 12.

⁷ Usp. MIRJANA KASAPOVIĆ, *Bosna i Hercegovina: Podijeljeno društvo i nestabilna država*, Politička kultura, Zagreb, 2005., str. 49- 69.

⁸ Usp. MICHAEL GALLAGHER – PAUL MITCHELL, *The politics of Electoral Systems*, Oxford University Press, New York, 2005., str. 417-432, 491-510.; WOLF, LINDER, *Swiss Democracy, Possible Solutions to Conflicting Multicultural Societies*, Macmillan Press, London, 1994, str. 21.; DIETER NOHLEN (ur.), *Politološki rječnik, Država i politika*, Pan Liber, Osijek-Zagreb-Split, 2001., str. 128.

Izborni sustav i nelegitimno predstavljanje

Poslijeratni opći izbori u Bosni i Hercegovini održani 1996., 1998. i 2000. godine provođeni su u skladu s *Pravilima i propisima Privremelog izbornog povjerenstva* i pod nadzorom Organizacije za europsku sigurnost i suradnju. Izbori su nakon 2002. godine održavani prema pravilima koja propisuje *Izborni zakon Bosne i Hercegovine* i u organizaciji Središnjega izbornog povjerenstva Bosne i Hercegovine. *Izborni zakon* usvojila je Parlamentarna skupština Bosne i Hercegovine 2001. godine, a njime je propisan većinski izborni sustav za izbor tročlanoga državnog Predsjedništva te razmjerni izborni sustav za donje domove zakonodavnih tijela, za izbor zastupnika u Zastupnički dom Parlamentarne skupštine i Parlament Federacije BiH.⁹ Međutim, bošnjačka većina u stvarnosti osporava ustavno načelo konstitutivnosti triju naroda te različitim manipulacijama, u čemu im pomažu neki međunarodni krugovi, provodi u djelo građansko-unitarnu ideju unutar koje se, posebice u Federaciji Bosne i Hercegovine, provodi nelegitimno predstavljanje i sustavnu obespravljenost malobrojnijih Hrvata.

Unutar takva okružja održavali su se opći izbori u Bosni i Hercegovini za državnu, entitetsku i županijsku razinu vlasti. Do 2002. godine opći izbori održavali su se svake dvije godine, a od tada je uvedeno četverogodišnje mandatno razdoblje. Dvogodišnje mandatno razdoblje Mirjana Kasapović naziva „elektoralističkom strategijom“ koju je preferirala međunarodna zajednica što se zasnivalo na uvjerenju da se izborima može „prenijeti, uspostaviti i učvrstiti demokracija u nedemokratskim, preddemokratskim ili poludemokratskim političkim sustavima“¹⁰.

Obilježja izbora za sve razine vlasti u Bosni i Hercegovini svode se na nekoliko dominantnih odrednica: glasovanje birača za nacionalne političke stranke, intervencije međunarodnih čimbenika u izbornom zakonodavstvu, suspendiranje odluka Središnjega izbornog povjerenstva te

⁹ Izborni zakon Bosne i Hercegovine, *Službeni glasnik Bosne i Hercegovine*, br. 23/1, 2001.

¹⁰ M. KASAPOVIĆ, *Bosna ...*, str. 136.

nelegitimno biranje hrvatskih predstavnika od strane bošnjačke većine u svim strukturama vlasti.¹¹

Najapsurdniji primjeri dogodili su se 2006., 2010. i 2018. godine, kada su Bošnjaci i kandidirali i izabrali dva člana Predsjedništva, i bošnjačkoga i hrvatskoga, iskoristivši vlastitu brojčanu dominaciju. Nelegitimnost Željka Komšića proizlazi iz činjenice da je Komšić na izborima 2006. godine osvojio 116.062 glasa, 2010. osvojio je 337.065 glasova, što je više od srpskoga i bošnjačkoga kandidata, usprkos činjenici da su Hrvati najmalobrojniji narod.¹² U mjestu Kalesija, u kojemu je svega 35 Hrvata, Komšić je dobio 7 033 glasa. Godine 2018. osvojio je 225.500 glasova, od toga manje od 5 % hrvatskih. U dominantno hrvatskim općinama njegovi su rezultati zanemarivi. U Širokome Brijegu dobio je 0,52 %, u Čitluku 0,54 %, u Grudama 0,72 %, u Posušju 0,76 %, u Ljubuškome 1,26 %, u Neumu 2,95 % te u Tomislavgradu 3,37 % hrvatskih glasova.¹³ *Izborni zakon Bosne i Hercegovine* propisuje da birač s područja Federacije Bosne i Hercegovine može glasovati ili za Bošnjaka ili za Hrvata. Problem je nastao kada su brojčano dominantniji bošnjački birači izabrali i bošnjačkoga i hrvatskoga člana Predsjedništva BiH, čime su onemogućili Hrvatima da budu predstavljeni u instituciji kolektivnoga šefa države. Ustavna odredba u ovome slučaju zanemarila je prevažnu činjenicu da su u Federaciji BiH Bošnjaci daleko brojniji od Hrvata te da se na taj način konstantno narušava ravnopravnost naroda. Stoga je u svim tim slučajevima institucija kolektivnoga šefa države ustrojena bez legitimna predstavnika jednoga od triju konstitutivnih naroda, što se protivi ustavnim načelima države. Negativne posljedice takva izbora

¹¹ Usp. GORDANA ILIČIĆ, *Politika u Bosni i Hercegovini: Normativni model teorije demokratske nestabilnosti*, Sveučilište u Mostaru, Mostar, 2019., str. 177-198.

¹² Dva brojčano neujednačena etnička segmenta, bošnjački i hrvatski, tvore jednu federalnu jedinicu, Federaciju BiH, u kojoj je 70,4 % Bošnjaka, 22,4 % Hrvata i Srba 3,6 %. Dok drugu jedinicu, Republiku Srpsku, tvori dominantno jedan, srpski segment, Srbi sa 81,5 %, Bošnjaci s 14 % i Hrvati s 2,4 %. Prema najnovijemu popisu stanovništva iz 2013. godine, od ukupna broja (3.531.159 stanovnika) Bošnjaka je 1.769.592 ili 50,1 %, Hrvata 544.780 ili 15,4 %, Srba 1.086.733 ili 30,8 %. Agencija za statistiku BiH, <http://www.popis2013.ba/popis2013/doc/Popis2013prvolzdanje.pdf> (15. II. 2021).

¹³ Središnje izborno povjerenstvo, [http://www.izbori.ba/rezultati_izbora?resId=25&langId=1#/1/1/0/0/702/\(15.XII.2020.\)](http://www.izbori.ba/rezultati_izbora?resId=25&langId=1#/1/1/0/0/702/(15.XII.2020.)).

najprije rezultiraju smanjenjem odanosti državnoj zajednici hrvatskoga naroda i ojačavanjem njihovih težnji za vlastitom autonomijom.

Unatoč postojanju, posebice u posljednjemu desetljeću, velika broja znanstvenih radova koji obrađuju problematiku izbornih procesa u Bosni i Hercegovini¹⁴, o toj temi gotovo da i nema relevantnih empirijskih istraživanja kojima bi bila napravljena referentna analiza i kvalitativno znanstveno istraživanje. Stoga je zbog društvene važnosti teme, prvenstveno političkih posljedica koje ona nosi, urađeno terensko istraživanje koje obrađuje ostvarivanja stvarnih prava na nacionalni identitet i konstitutivnost hrvatskoga naroda u Bosni i Hercegovini.

Metodologija istraživanja, ciljevi i hipoteze

Teorijske rasprave o demokratskim modelima političkoga i društvenoga uređenja Bosne i Hercegovine potaknule su širi spektar razmišljanja o tome je li *daytonska* Bosna i Hercegovina održiva. Politički sustav dizajniran u Daytonu trebao je osmisliti institucionalan okvir koji bi primirio i nadvladao unutarnje podjele i koji bi omogućio stabilan okvir upravljanja na svim razinama vlasti.¹⁵ Stoga je važno istražiti i analizirati utjecaj izbornoga sustava na ostvarenje prava konstitutivnih naroda, s posebnim naglaskom na najmalobrojniji hrvatski narod te utjecaj izbornoga sustava na stabilnost i održivost Bosne i Hercegovine.

Glavna hipoteza ovoga rada jest tvrdnja da trenutačno važeći *Izborni zakon* ne može ispuniti zahtjeve segmentirana bosanskohercegovačkog

¹⁴ IVAN CVITKOVIĆ, „Religijske zajednice i politički izbori u Bosni i Hercegovini“, *Godišnjak Fakulteta političkih nauka*, (2006) 1, str. 207-2018.; ALEKSANDAR ČUKOVIĆ, „Razvoj izbornog sistema u Bosni i Hercegovini“, *Socioeconomica – Naučni časopis za teoriju i praksu društveno-ekonomskog razvoja*, III. (2014.) br. 9, str. 341-350.; ELVIS FEJZIĆ, „Izorno zakonodavstvo u Bosni i Hercegovini: problemi, potrebe i mogućnosti“, IVAN CVITKOVIĆ, *Possible Solutions to Conflicting Multicultural Societies*, Posebna izdanja ANUBiH CXCVIII, ODN knjiga 17, Sarajevo, 2021. 121-134.; MAJA SAHADŽIĆ, „Izbori i izborni sistem Bosne i Hercegovine“, DAMIR BANOVIĆ – SAŠA GAVRIĆ, *Država, politika i društvo u Bosni i Hercegovini: Analiza postdejtonskog političkog sistema*, University Press Magistrat, Sarajevo, 2011., str. 397-415.

¹⁵ Usp. G. ILIČIĆ, *Politika u ...*, str. 145-147.; GORDANA ILIČIĆ, PETER SMERIGA, „The Influence of Institutional Design on the Democratisation in Bosnia and Herzegovina“, *Političkévedy*, XXII. (2019.) br. 2, str. 115-136.

društva. Istraživanje je koncipirano na osnovi anketnoga upitnika i empirijske analize. Unutar upitnika posebno se istražuje stanje u Federaciji Bosne i Hercegovine jer su Hrvati kao konstitutivan narod najviše nastanjeni na njezinu području. Hipoteza se, među ostalim, temelji i na tvrdnji da je naknadnim intervencijama i formalnom revizijom *Ustava Bosne i Hercegovine* i *Ustava Federacije Bosne i Hercegovine*, koju su proveli međunarodna zajednica i njezini predstavnici, hrvatski narod doveden u podređen politički i institucionalni položaj, a sve zbog manje brojnosti na području čitave Bosne i Hercegovine, poglavito na području Federacije Bosne i Hercegovine koja je sporazumom u Washingtonu definirana kao bošnjačko-hrvatski entitet. Stoga su glavni gubitnici ovako dizajnirana *Izbornog zakona* Hrvati kao konstitutivni narod kao i pripadnici nekonstitutivnih nacionalnih manjina. Upravo je zbog višeslojnosti i podijeljenosti društva trenutačni *Izborni zakon* neprikladan jer preferira unitarizaciju Bosne i Hercegovine koja je mogući izvor sukoba. Nadalje, *Izborni zakon* omogućuje izborne manipulacije i različite oblike izbornoga inženjeringa koji su odraz unitarističkoga pokušaja uređenja države. Protagonist je takva pokušaja bošnjački nacionalni segment, odnosno njegove političke elite.

Istraživački dio proveden je terenskim istraživanjem uporabom anketnoga upitnika kod stanovnika hrvatske nacionalnosti. Ciljevi su bili dokazati nedorečenost, kontradiktornost i neodrživost trenutačna izbornog sustava u kontekstu Bosne i Hercegovine kao višetničke i demokratske države; istražiti kako birači poimaju vlastita prava i mogućnost ostvarivanja, odnosno neostvarivanja, biračkih prava, koja proizlaze ili se temelje na izbornome sustavu.

Uz pomoć kvantitativne istraživačke metode na terenu (anketiranja) na reprezentativnome uzorku od 1033 ispitanika, koji su stariji od 18 godina, unutar slučajno odabrana uzorka među građanima Bosne i Hercegovine hrvatske nacionalnosti obavljeno je istraživanje problematike ostvarivanja realnih prava na nacionalni identitet i konstitutivnost hrvatskoga naroda. Pri istraživanju je korištena metoda nepotpomognuta i potpomognuta istraživanja mišljenja na statistički relevantnu uzorku. Istraživanje je ograničeno na pripadnike hrvatskoga naroda radi

dobivanja preciznije slike i zbog činjenice da su uglavnom Hrvati zaključeni za svoja ustavna prava.

Slučajnim odabirom 1033 ispitanika hrvatske nacionalnosti starijih od 18 godina korišten je sljedeći metodološki okvir – popis gradskih/općinskih i ruralnih naselja u kojima prema popisu stanovništva iz 2013. godine žive stanovnici koji su se na istome izjasnili kao pripadnici hrvatskoga naroda.¹⁶

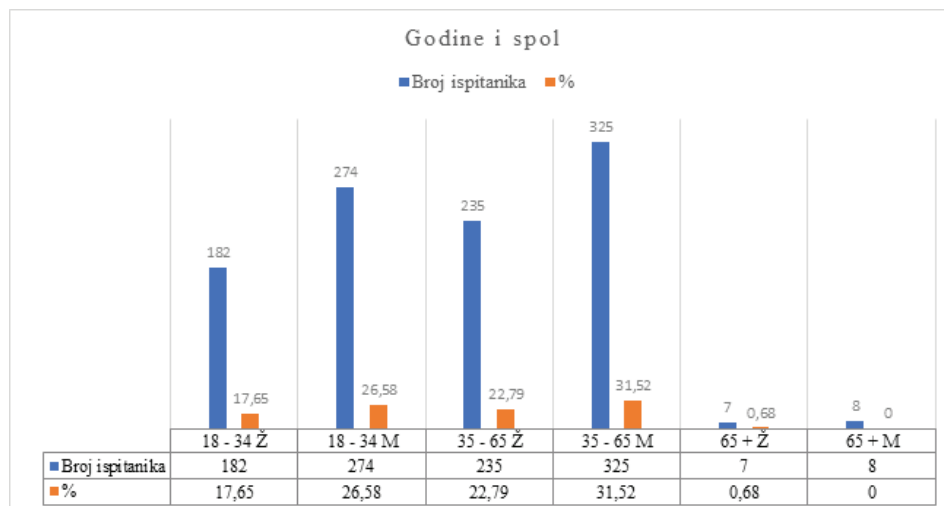
Za terensko istraživanje utvrđen je stratificirani slučajni uzorak. Stratifikacija je obavljena prema entitetima, Federaciji Bosne i Hercegovine i Republici Srpskoj. Na prostoru Federacije Bosne i Hercegovine odrađena je stratifikacija prema deset županija/kantona kao sastavnih teritorijalno-administrativnih jedinica kako bi se stekao bolji i kvalitetniji uvid u stvarno stanje na terenu. Područje Distrikta Brčko stratificirano je kao zasebna teritorijalna jedinica.

Za statističku analizu podataka korišten je softverski paket *SPSS Statistics* dizajniran za obradu podataka unutar društvenih znanosti. Određeni podatci, poput starosne dobi, spola, profesije, stupnja stručne spreme i načina informiranja, korišteni su kao osnova za odstupanje ili nedostatak povezanosti među određenim vrstama dokaza. Svi rezultati predloženi su u obliku grafikona s jasnim statističkim podacima.

Prikaz rezultata, analiza i presjek stanja

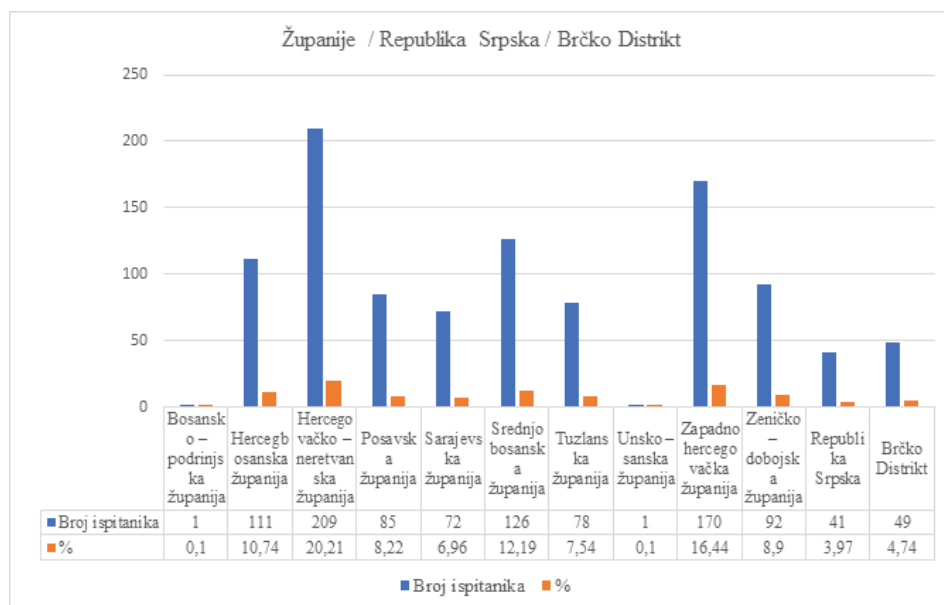
Vremenski okvir provedbe istraživanja trajao je od rujna 2019. do siječnja 2020. godine. Metoda prikupljanja podataka oslonila se na računalno podržano ispitivanje licem u lice CAPI. Ispitanici su bili stanovnici hrvatske nacionalnosti iz Federacije Bosne i Hercegovine, Republike Srpske i Distrikta Brčko. U istraživanju je sudjelovalo 1033 ispitanika.

¹⁶ Federalni zavod za statistiku, <http://fzs.ba/> (11.VII. 2019.)

Grafikon 1. Godine i spol

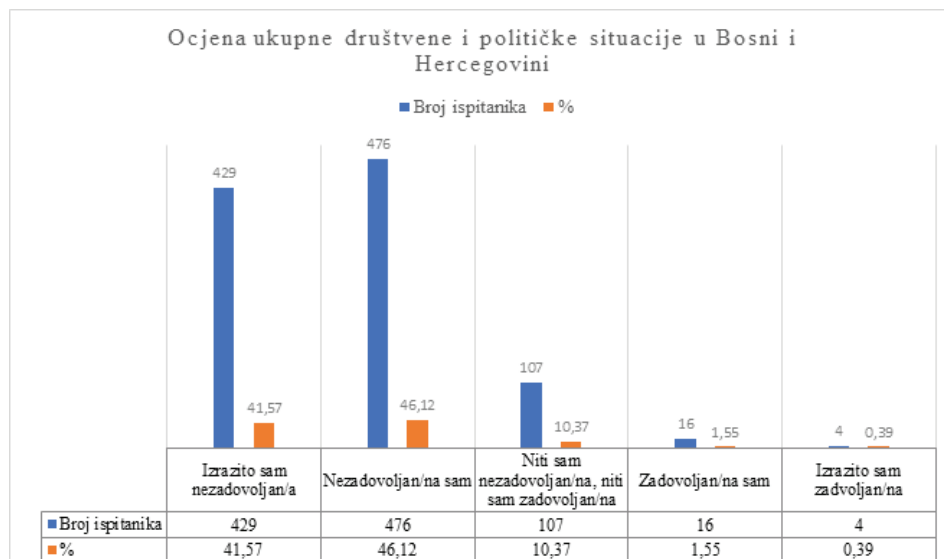
Terensko istraživanje obuhvatilo je ispitanike hrvatske nacionalnosti starije od 18 godina. Pri istraživanju je napravljena spolna diferencijacija triju dobnih skupina: od 18 do 35 godina, od 35 do 65 godina i više od 65 godina. Osim standardnoga obrasca napravljena je i dobnja selekcija ispitanika kako bi se zorno predočila različitost u promišljanju, koja se odnosi na problematiku *Izbornoga zakona* u Bosni i Hercegovini, te istaklo koje mjere smatraju nužnima kako bi uživali zajamčena prava na svim razinama vlasti, počevši od državne, entitetske i županijske/kantonalne razine.

Grafikon 2. Županije/Republika Srpska/Brčko Distrikt

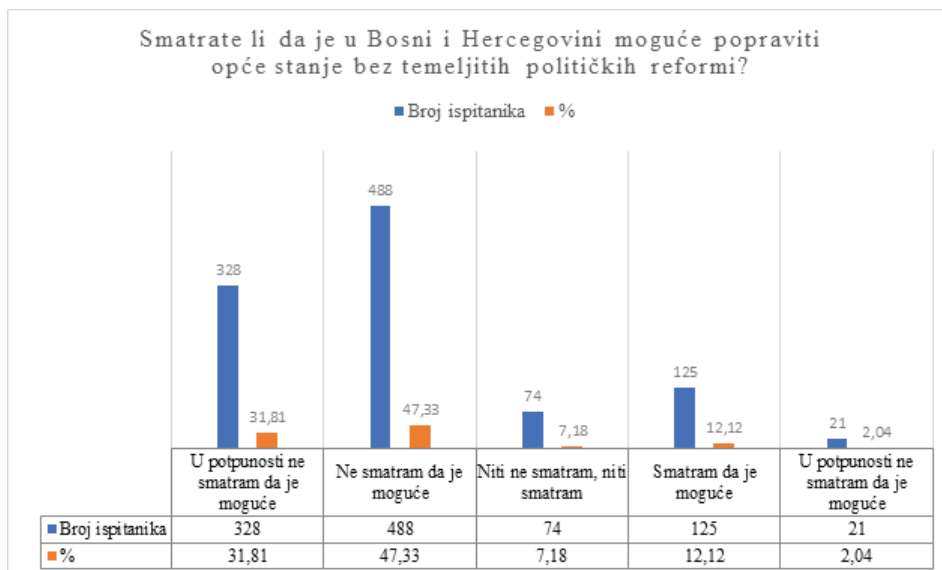
Terensko istraživanje odrađeno je na prostoru cijele Bosne i Hercegovine kako bi se dobio kompletan i relevantan empirijski okvir promišljanja hrvatskoga naroda na navedenu temu. Struktura terenskoga istraživanja pratila je administrativno-teritorijalnu uređenost prostora Bosne i Hercegovine uzimajući u obzir entitetske razine, županije te Distrikt Brčko kao federalnu jedinicu s posebnim statusom. Federacija Bosne i Hercegovine kao entitet u kojemu žive Hrvati u najvećoj mjeri bila je u središtu istraživanja. Deset županija, kao sastavnih federalnih jedinica na prostoru Federacije, bilo je polazište za prikupljanje anketnoga uzorka.¹⁷

¹⁷ Federalni zavod za statistiku, <http://fzs.ba/> (VIII. 2019.)

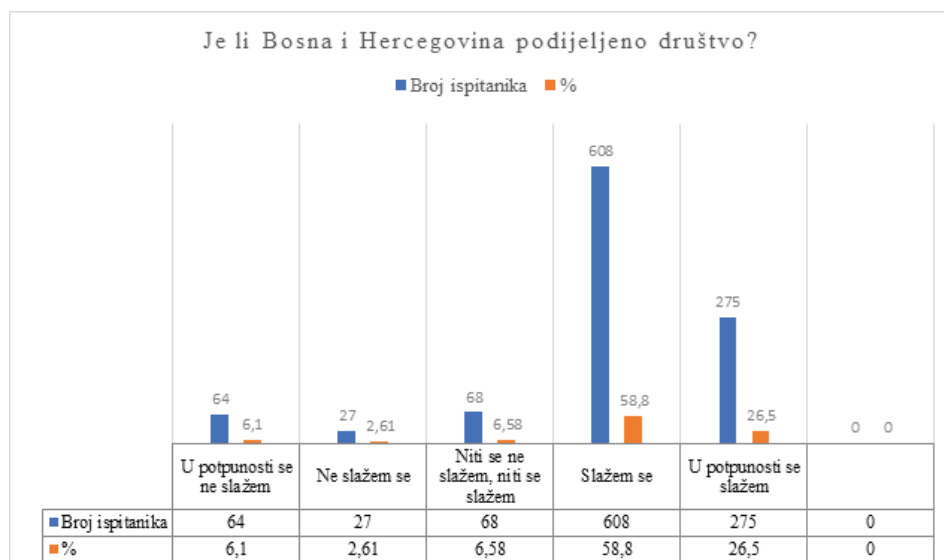
Grafikon 3. Ocjena ukupne društvene i političke situacije u Bosni i Hercegovini

U Grafikonu 3 prikazani su podaci u kojima su ispitanici mogli iskazati vlastito promišljanje o ukupnoj društvenoj i političkoj situaciji u Bosni i Hercegovini. Rezultati istraživanja jasno pokazuju izrazito negativne trendove kada je riječ o percepciji ukupne društvene i političke situacije. Od ukupna broja ispitanika njih 41,57 % ocijenilo je da je *izrazito nezadovoljno*, dok je 46,12 % istaknulo da je *nezadovoljno*. Negativna ocjena u čak 87,7 % ispitanih ponajbolje iskazuje percepciju unutarnjih društvenih i političkih zbivanja u Bosni i Hercegovini, dok je *zadovoljnih* svega 1,55 %.

Grafikon 4. *Smatrate li da je u Bosni i Hercegovini moguće popraviti stanje bez temeljitih političkih reformi?*

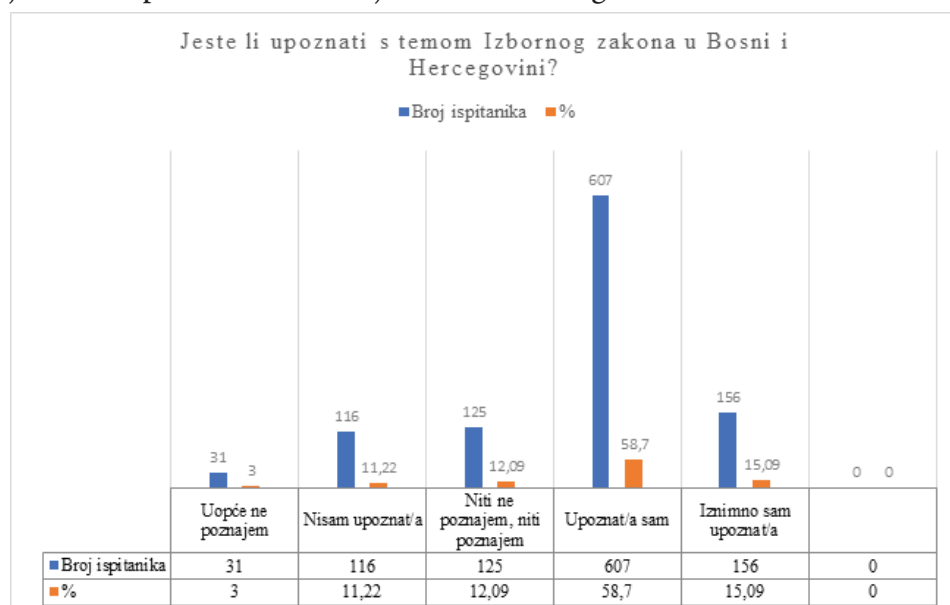
Na pitanje *Smatrate li da je u Bosni i Hercegovini moguće popraviti opće stanje bez temeljitih političkih promjena* 79,2 % ispitanih iskazalo je negativan stav. Stanovnici hrvatske nacionalnosti, prema rezultatima istraživanja, iskazuju svoju skeptičnost prema poboljšanju općeprihvaćenih životnih standarda s obzirom na unutarnje kompleksne odnose i politička neslaganja političkih predstavnika triju naroda. Svega 12 % ispitanika *smatra da je moguće* poboljšati opće stanje bez temeljitih političkih reformi. Iskazivanje dominantno negativna stava na sveukupnu društveno-političku situaciju zorno prikazuje aktualno raspoloženje ispitanika u političkome kontekstu u kojemu je istraživanje bilo i postavljeno.

Grafikon 5. Je li Bosna i Hercegovina podijeljeno društvo?

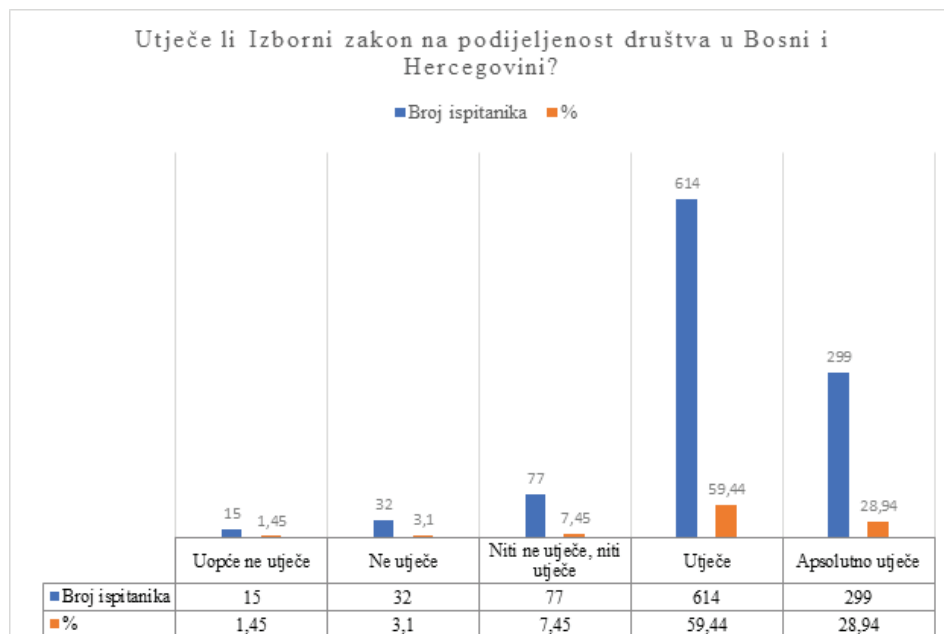
U Grafikonu 5 prikazani su rezultati na pitanje *Je li Bosna i Hercegovina podijeljeno društvo?*. S obzirom na unutarnju društvenu, političku i institucionalnu složenost, ispitanici hrvatske nacionalnosti iskazali su svoj stav prema tomu je li Bosna i Hercegovina podijeljeno društvo na nacionalnoj, jezičnoj, kulturnoj i religijskoj osnovi, odnosno ključnim identitetskim odrednicama svakoga pojedinca koji u složenim, heterogenim društvima, kakvo je bosanskohercegovačko, imaju posebnu dimenziju. Rezultati prikazuju da čak više od 85 % ispitanih smatra da je Bosna i Hercegovina podijeljeno društvo. U Federaciji Bosne i Hercegovine Hrvati su tri puta malobrojniji u odnosu na Bošnjake, što je u institucionalnome smislu ostavilo prostor Bošnjacima da svoju nacionalnu brojčanost kapitaliziraju u procesu odlučivanja. To je bilo presudno važno za zamrznuti konflikt i podijeljenost na nacionalnoj i etničkoj osnovi koja se u društvenome smislu manifestirala produbljivanjem osjećaja i percepcije podijeljenosti i međusobne udaljenosti. Na tome tragu može se zaključiti kako je tvrdnja o multietničkoj izmiješanosti koja smanjuje učinak podijeljenosti, a koju bošnjačko vodstvo učestalo provlači u javnome diskursu, zapravo neutemeljena. Takvo se što, prije svega, odnosi

na područje središnje Bosne, odnosno Srednjobosanske županije, kao i na područje Hercegovačko-neretvanske županije u kojima je multietničnost najizraženija. Također, upravo ispitanici hrvatske nacionalnosti koji su sudjelovali u istraživanju najviše dolaze iz tih dviju federalnih jedinica s prostora Federacije Bosne i Hercegovine.

Grafikon 6. Jeste li upoznati s temom Izbornog zakona u Bosni i Hercegovini?

Izborni zakon u Bosni i Hercegovini već je duži niz godina tema koja je dio javnoga, političkoga i društvenoga diskursa. S obzirom na to da je riječ o zakonskoj regulativi koja u pravilu nije predmet iznadprosječna poznavanja, istraživanje javnoga mišljenja pokazalo je da velik broj ispitanika hrvatske nacionalnosti poznaje tematiku izbornoga zakonodavstva. Jasno je da su rezultati iznadprosječne upućenosti razumljivi iz konteksta hrvatskoga nacionalnog korpusa, s obzirom na to da se negativni učinci *Izbornoga zakona* dominantno odnose na njih. Tako je od ukupna broja ispitanika 73,79 % (762) istaknulo da je *upoznato* s temom *Izbornoga zakona* u Bosni i Hercegovini. Svega 14,22 % ispitanika hrvatske nacionalnosti *nije upoznato* ili *uopće ne poznaje* temu.

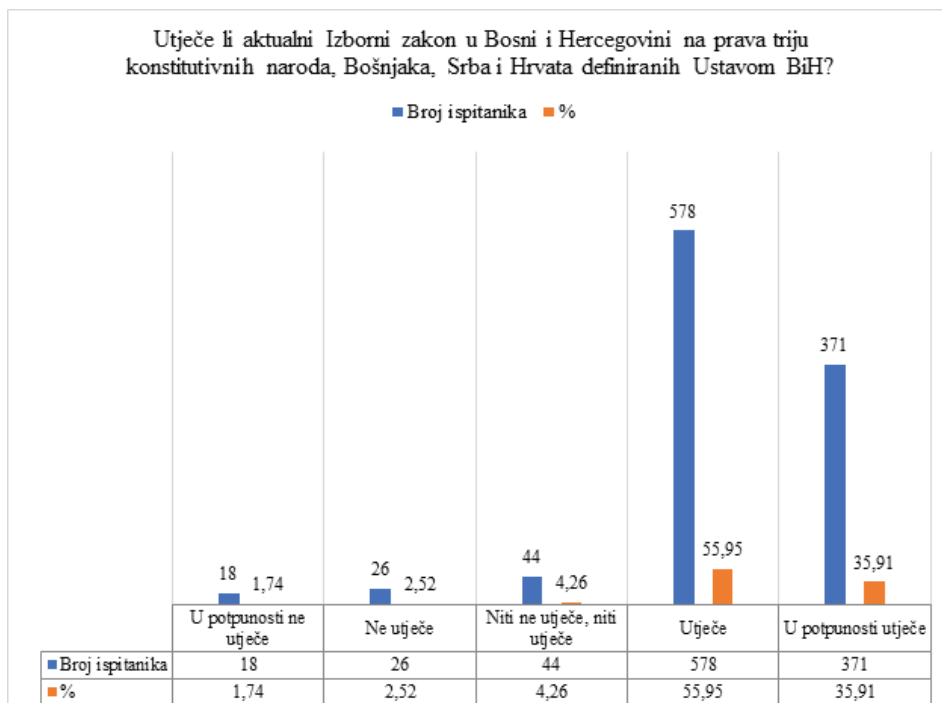

Grafikon 7. Utječe li Izborni zakon na podijeljenost društva u Bosni i Hercegovini?

U Grafikonu 7 prikazani su rezultati na pitanje *Utječe li Izborni zakon na podijeljenost društva u Bosni i Hercegovini?*. Ovim i prethodno navedenim pitanjem (Grafikon 6.) pokušala se ispitati povezanost društvene podijeljenosti (postoji li uopće) i *Izbornoga zakona* kao zakonske regulative kojom su određena pravila izbornoga natjecanja u nekome multinacionalnom društvu. Od ukupna broja ispitanika čak 88,38 % istaknulo je da *Izborni zakon* utječe na društvenu podijeljenost.

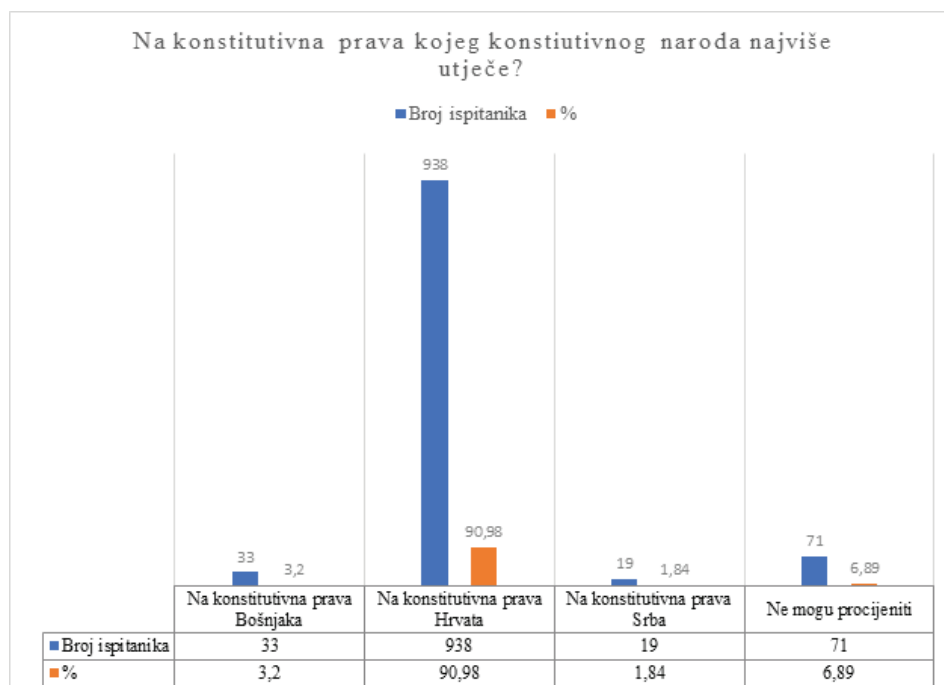
Iz navedenoga pitanja i ponuđenih odgovora mogu se izvesti dva zaključka:

- Hrvatski nacionalni korpus smatra da je Bosna i Hercegovina kao država i društvo podijeljena po određenim osnovama ključnima za identitet neke nacionalne skupine.
- Hrvatski nacionalni korpus dostatno je upućen i poznaje ključni zakonski čimbenik koji dopušta i omogućuje njegovu majorizaciju na nacionalnoj osnovi.

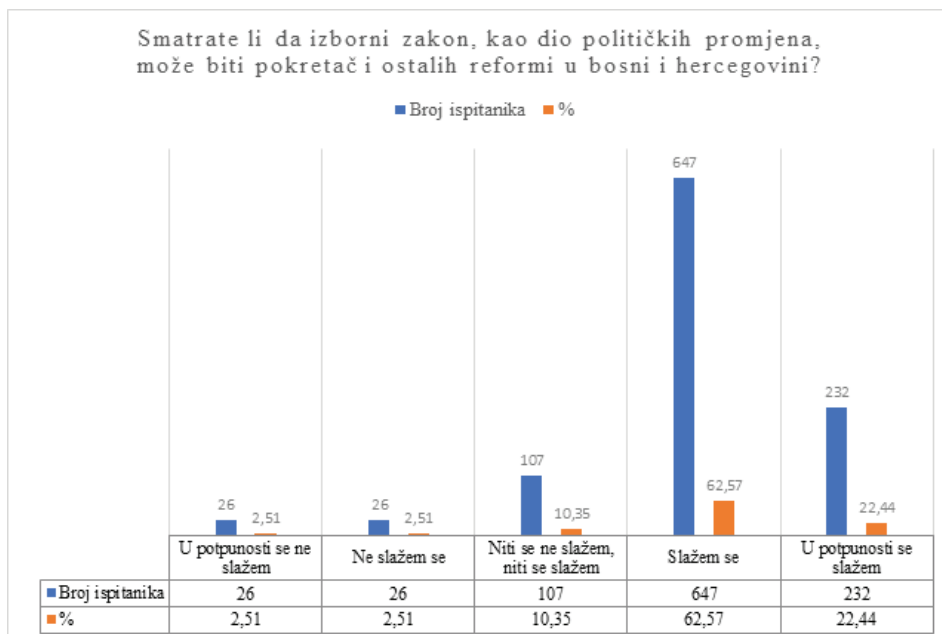
Grafikon 8. Utječe li aktualni Izborni zakon u Bosni i Hercegovini na prava triju konstitutivnih naroda, Bošnjaka, Srba i Hrvata, koja su definirana Ustavom Bosne i Hercegovine?

U navedenom grafikonu prikazani su rezultati na pitanje *Utječe li aktualni Izborni zakon na prava triju konstitutivnih naroda, Bošnjaka, Srba i Hrvata definiranih Ustavom Bosne i Hercegovine?* Rezultati prikazani u ovome grafikonu nadovezuju se na stavove i razmišljanja ispitanika iz prethodnih pitanja, i to u veoma visoku postotku. Tako su ispitanici hrvatske nacionalnosti potvrdili ključnu činjenicu, a to je da glavni uzrok svoje političke nejednakopravnosti i neravanopravnosti vide upravo u aktualnome *Izbornom zakonu Bosne i Hercegovine*. Potvrđuje to gotovo jednoglasan stav svih ispitanika iz cijele BiH s više od 89 % potvrdnih odgovora u kojima iznose stav o *Izbornome zakonu* koji u određenoj mjeri *utječe* na prava konstitutivnih naroda definiranih *Ustavom Bosne i Hercegovine*. Tek nešto više od 4 % ispitanih istaknulo je da *Izborni zakon ne utječe* na prava konstitutivnih naroda.

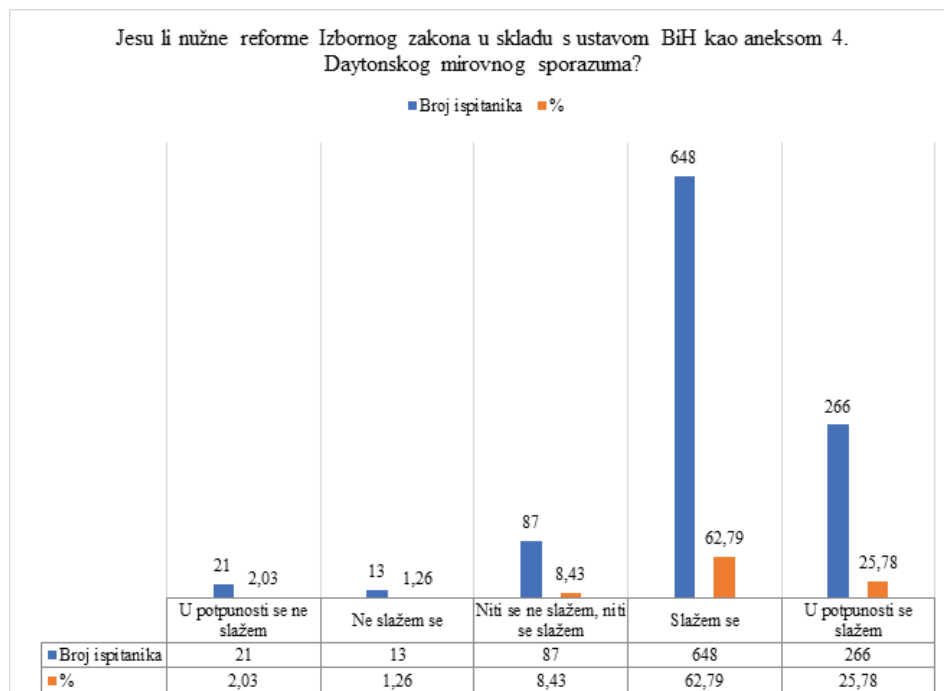
Grafikon 9. Na konstitutivna prava kojeg konstitutivnog naroda najviše utječe?

U Grafikonu 9 prikazani su rezultati na pitanje *Na konstitutivna prava kojeg naroda Izborni zakon Bosne i Hercegovine najviše utječe?*. Ciljana skupina ispitanika hrvatske nacionalnosti izrazila je stav kako su upravo oni kao konstitutivan narod najpodložniji negativnim učincima aktualna *Izbornog zakona* Bosne i Hercegovine. Više od 90 % njih potvrdilo je da je konstitutivnost hrvatskoga naroda u Bosni i Hercegovini najugroženija. Tek 3,2 % ispitanih smatra da *Izborni zakon utječe na konstitutivna prava Bošnjaka*, 1,84 % *utječe na prava Srba*, dok 6,89 % *ne može procijeniti* na prava kojega konstitutivnog naroda najviše utječe.

Grafikon 10. *Smatrate li da Izborni zakon, kao dio političkih promjena, može biti pokretač i ostalih reformi u Bosni i Hercegovini?*

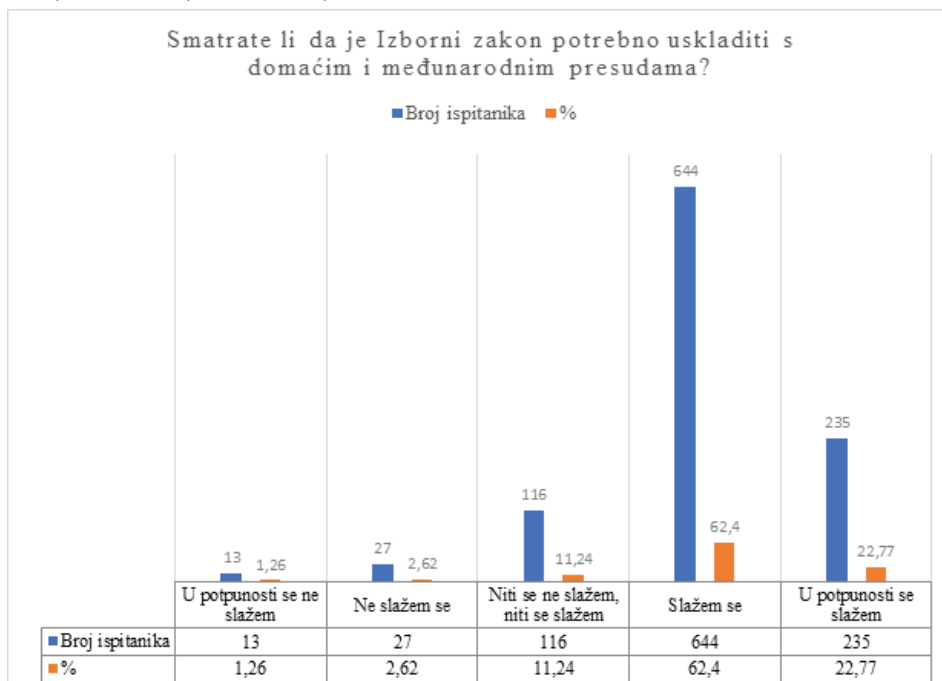
Grafikon 10 prikazuje rezultate istraživanja na pitanje *Smatrate li da Izborni zakon, kao dio političkih promjena, može biti pokretač i ostalih reformi u Bosni i Hercegovini?*. Ovim pitanjem htio se ispitati stav ispitanika hrvatske nacionalnosti i provjeriti razmišljanje postoji li prema njihovom mišljenju korelacija između *Izbornoga zakona* kao zakonskoga okvira, koji je neustavan i traži izmjene, i drugih reformi koje stoje pred Bosnom i Hercegovinom. S obzirom na specifičnosti *Izbornoga zakona* nastojalo se istražiti koliko ispitanici ciljane skupine povezuju ovaj politički i društveni problem s nizom drugih političkih promjena koje imaju izravne društvene reperkusije. U odgovoru na ovo pitanje također postoji visok prag istoga razmišljanja kod ispitanika hrvatske nacionalnosti. Tako se 84 % njih (22,44 % *u potpunosti se slaže*) *slaže* da *Izborni zakon* kao dio političkih promjena može biti pokretač i ostalih reformi u Bosni i Hercegovini. Nešto više od 5 % ispitanika *ne slaže se* da taj zakon može biti pokretač takvih pozitivnih promjena, dok je *neodlučnih* 10,35 %.

Grafikon 11. Jesu li nužne reforme Izbornog zakona u Bosni i Hercegovini u skladu s Ustavom Bosne i Hercegovine kao Aneksom 4. Daytonskog mirovnog sporazuma?

U Grafikonu 11 prikazani su rezultati na pitanje *Jesu li nužne reforme Izbornog zakona u skladu s Ustavom Bosne i Hercegovine kao Aneksom 4. Daytonskog mirovnog sporazuma?*. Ispitanici hrvatske nacionalnosti iskazali su svoj stav prema budućim nužnim izmjenama *Izbornoga zakona* i vlastito promišljanje u kojemu bi smjeru te izmjene trebale ići. S obzirom na odluke Ustavnoga suda Bosne i Hercegovine i Međunarodnoga suda za ljudska prava u Strasbourgu, 87 % ispitanih slaže se, u većoj ili manjoj mjeri, da izmjene *Izbornoga zakona* trebaju ići u skladu s *Ustavom Bosne i Hercegovine* i trebaju jamčiti jednakopravnost i ravnopravnost s drugim dvama konstitutivnim narodima. Navedenim pitanjem htjelo se istražiti kako Hrvati u Bosni i Hercegovini razmišljaju o budućemu izbornom zakonodavstvu, odnosno kako te izmjene trebaju izgledati i u skladu s kojim postavkama. Ispitanici hrvatske nacionalnosti *slažu* se da izmjene trebaju biti u skladu s *Ustavom Bosne*

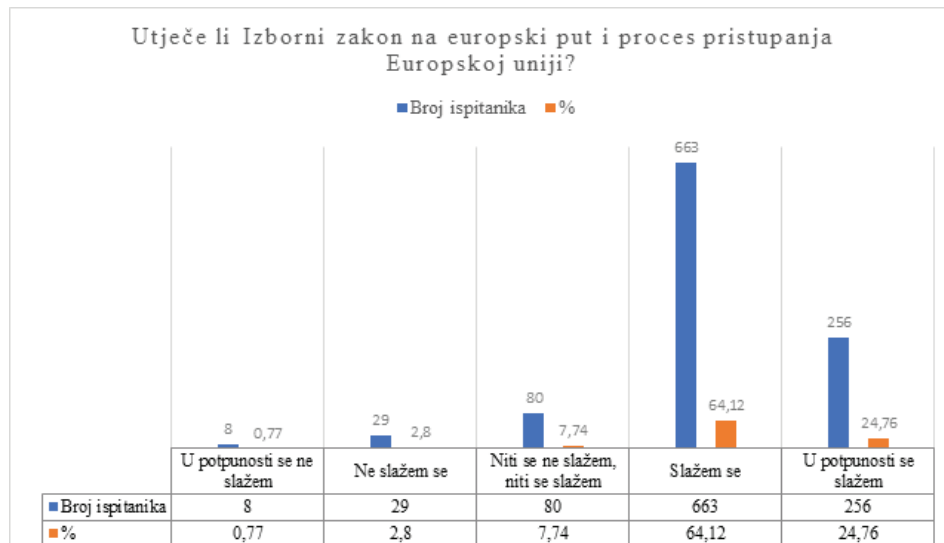
i Hercegovine, i to 62,79 %, dok se 25,78 % njih u potpunosti slaže da te izmjene trebaju ići u smjeru načela sadržanih u Aneksu 4.

Grafikon 12. *Smatrate li da je Izborni zakon potrebno uskladiti s domaćim i međunarodnim presudama?*

U Grafikonu 12 prikazani su rezultati istraživanja na pitanje *Smatrate li da je Izborni zakon potrebno uskladiti s presudama domaćih i međunarodnih sudova?* Pitanjima u anketnome upitniku htjelo se istražiti koliko važnost ispitanici hrvatske nacionalnosti pridaju pravosudnim presudama i odlukama domaćih i međunarodnih sudova u kontekstu *Izbornoga zakona* i budućih izmjena. Jasno je da se, prije svega, misli na odluku Ustavnoga suda u predmetu *Ljubić* (U 23/14), koja se odnosi na Dom naroda Federacije Bosne i Hercegovine i odluku Međunarodnoga suda za ljudska prava u Strasbourgu koja se odnosi na predmet *Sejdić i Finci* (tu su, također, i odluke u predmetu *Zornić, Pilav*). Više od dvije trećine ispitanika hrvatske nacionalnosti *slaže se* da izmjene *Izbornoga zakona* trebaju pratiti presude domaćih i međunarodnih sudova i da se

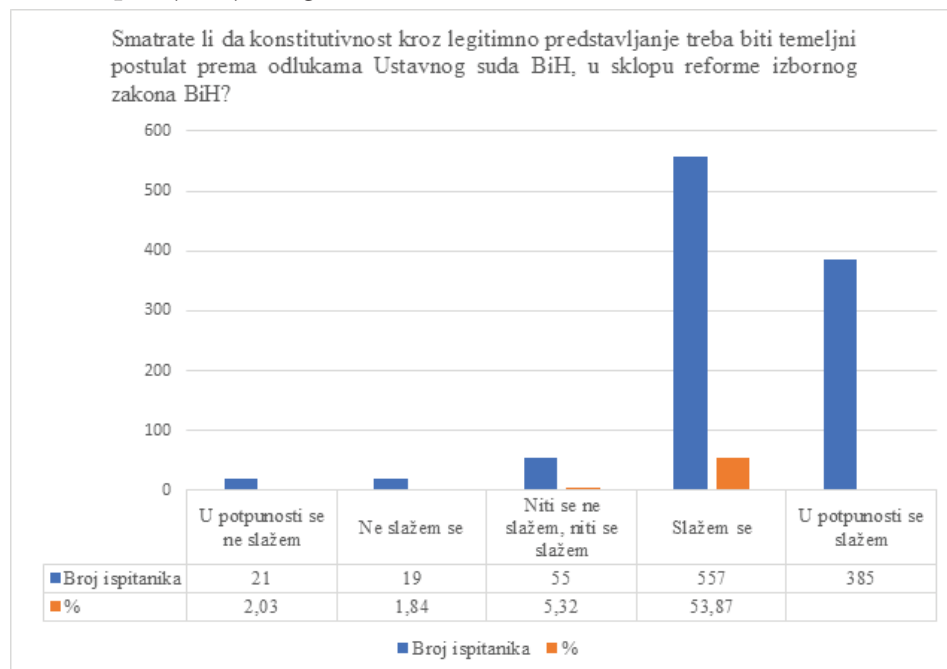
buduće izmjene temelje upravo na tim načelima (85 % ispitanika), dok je neodlučnih nešto više od 11 %. Svega 4 % ispitanih smatra da te izmjene ne trebaju pratiti presude domaćega i međunarodnoga pravosuđa.

Grafikon 13. Utječe li Izborni zakon na europski put i proces pristupanja Europskoj uniji?

U Grafikonu 13 prikazani su rezultati istraživanja na pitanje *Utječe li Izborni zakon na europski put Bosne i Hercegovine i proces pristupanja Europskoj uniji?* Europski put Bosne i Hercegovine najrasprostranjenija je tema kojom se bavi vanjska politika Bosne i Hercegovine i s kojom je upoznata šira javnost u Bosni i Hercegovini. S jedne strane riječ je o najvažnijem i primarnom vanjskopolićkom cilju Bosne i Hercegovine o kojemu postoji vjerojatno najveći unutarnji konsenzus među svim tri ma konstitutivnim narodima, dok su s druge strane institucije Europske unije, prije svega Parlament, svojim službenim dokumentima i rezolucijama definirale set preporuka koje je nužno implementirati u *Izborni zakon* i otkloniti ključne prepreke kako bi Bosna i Hercegovina uspjela sustići druge zemlje jugoistočne Europe u integracijskim procesima. U odgovoru na anketno pitanje 64,12 % Hrvata u Bosni i Hercegovini *slaže se* da *Izborni zakon* utječe na europski put Bosne i Hercegovine, a 24,76 % *u potpunosti se slaže* s tom tvrdnjom. *Neodlučnih* je u ovome

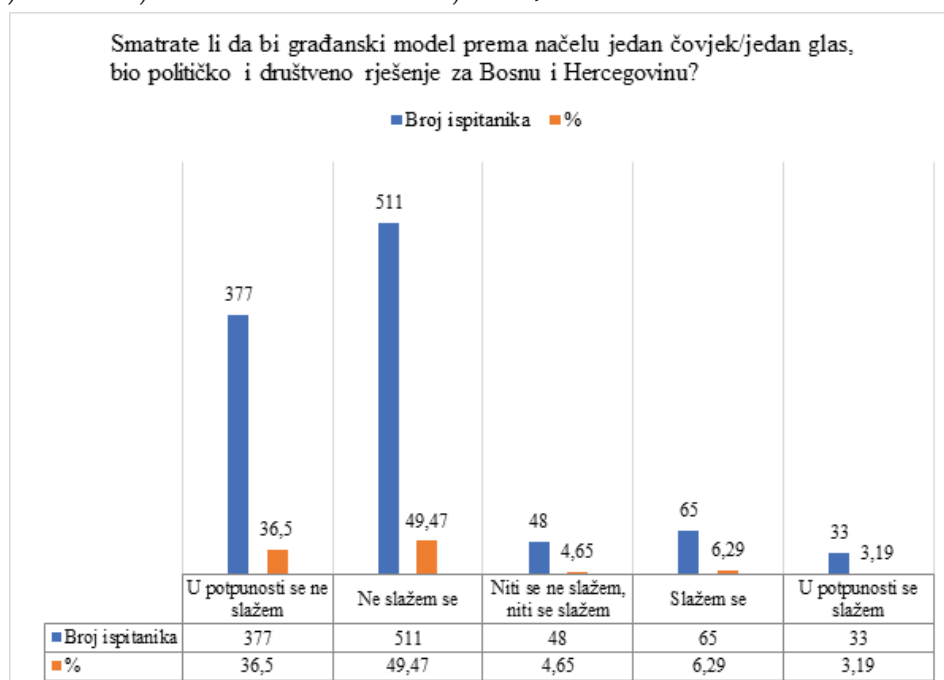
dijelu nešto više od 7 %, dok je onih koji se u većoj ili manjoj mjeri *ne slažu* da *Izborni zakon* utječe na proces pristupanja Bosne i Hercegovine Europskoj uniji svega nešto više od 3 %.

Grafikon 14. *Smatrate li da konstitutivnost legitimnim predstavljanjem treba biti temeljni postulat prema odlukama Ustavnog suda Bosne i Hercegovine, u sklopu reforme Izbornog zakona u Bosni i Hercegovini?*

U Grafikonu 14 prikazani su rezultati na pitanje *Smatrate li da konstitutivnost kroz legitimno predstavljanje treba biti temeljni postulat prema odlukama Ustavnog suda Bosne i Hercegovine, u sklopu reforme Izbornog zakona u Bosni i Hercegovini?*. Ovo je pitanje jedan od najvažnijih dijelova ovoga empirijskog istraživanja i iznimno je važno za sve predstojeće izmjene aktualnoga neustavnog *Izbornog zakona*, ali i mogućih izmjena *Aneksa 4.* u onim dijelovima koji se postavljaju sami po sebi problematičnim pri funkcioniranju cjelokupna političkog sustava. Prema *Odluci* Ustavnoga suda Bosne i Hercegovine u predmetu *Ljubić* (U 23/14) konstitutivnost se definira kao natkrovljujuće ustavno načelo i eksplicitno temeljna ustavna kategorija na kojoj počiva *Ustav Bosne i*

Hercegovine. Samim time *Izborni zakon* Bosne i Hercegovine koji regulira pravila izbornoga natjecanja bio bi dužan zaštititi ustavna načela koja se izravno tiču funkcioniranja cjelokupna političkog sustava Bosne i Hercegovine. Ispitanici hrvatske nacionalnosti bili su gotovo jednoglasni u odgovorima na ovo pitanje. Tako je više od 90 % ispitanika hrvatske nacionalnosti odgovorilo da se *slaže* da konstitutivnost treba biti temeljni postulat budućih izmjena izbornoga zakonodavstva. U ovome slučaju *neodlučnih* (*niti se ne slažu, niti se slažu*) je nešto više od 5 %, dok je onih koji se *ne slažu* nešto manje od 4%.

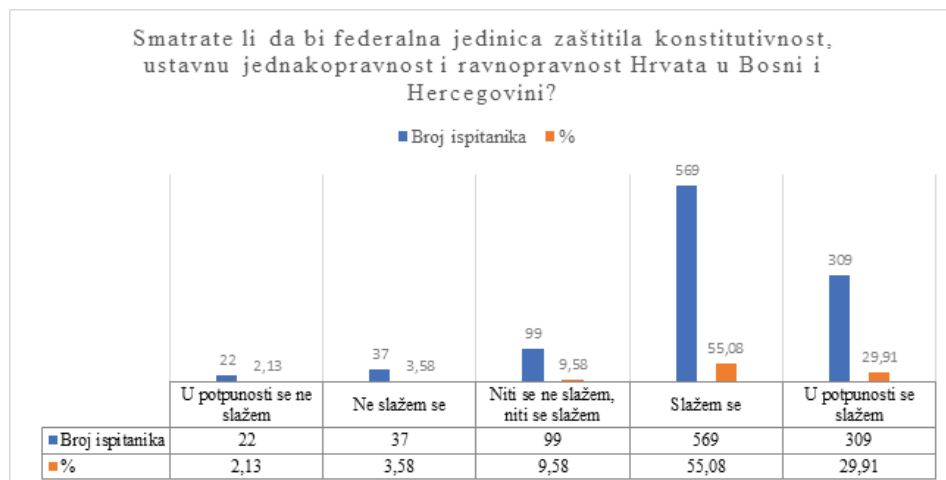
Grafikon 15. *Smatrate li da bi građanski model, prema načelu jedan čovjek/jedan glas, bio političko i društveno rješenje za Bosnu i Hercegovinu?*

U Grafikonu 15 prikazani su rezultati odgovora na pitanje *Smatrate li da bi građanski model prema načelu jedan čovjek/jedan glas bio političko i društveno rješenje za Bosnu i Hercegovinu?*. Posljednja dva pitanja iz ovoga istraživanja čine okosnicu čitava anketnog upitnika i daju konkretne odgovore na stav ispitanika hrvatske nacionalnosti koji se ne

odnose samo na *Izborni zakon* Bosne i Hercegovine, nego i *de facto*, na institucionalno i administrativno uređenje Bosne i Hercegovine. Ispitanici hrvatske nacionalnosti u ovome su se istraživanju i anketnome upitniku izjasnili da ne žele građanski model i da takvo što ne bi bilo dobro političko i društveno rješenje za Bosnu i Hercegovinu. Tako se 86 % ispitanika hrvatske nacionalnosti, u većoj ili manjoj mjeri, *ne slaže* da Bosnu i Hercegovinu treba urediti prema načelu jedan čovjek / jedan glas i takvo što implementirati u *Izborni zakon*. *Neodlučnih* je ispitanika 4,65 %, dok je onih koju se *slaju* da BiH treba imati građanski koncept nešto manje od 10 %. Ispitanici hrvatske nacionalnosti koji smatraju adekvatnim građansko političko uređenje za Bosnu i Hercegovinu (88 ispitanika) u najvećoj su mjeri iz Tuzlanske (od 78 ispitanika iz Tuzlanske županije 33 ih se izjasnilo da podržavaju građansko uređenje) i Sarajevske županije (od 72 ispitanika s područja Sarajevske županije njih 35 izjasnilo se za građanski model uređenja). Najmanje ispitanika hrvatske nacionalnosti koji su dali pozitivno razmišljanje o građanskome uređenju iz tri su većinske hrvatske županije: Hercegovačko-neretvanske, Zapadnohercegovačke i Hercegbosanske županije.

Pokušaji bošnjačkoga političkog vodstva, uz potporu međunarodne zajednice, ponajprije izmjenom *Izbornoga zakona* (intervencije voditelja misije OSCE-a Roberta Barryja) i nešto kasnije revizijom *Ustava Bosne i Hercegovine* kroz amandmane na *Ustav Federacije Bosne i Hercegovine* (ustavni amandmani tadašnjega Visokog predstavnika Wolfganga Petrischa) zakonski i institucionalno slabili su konsocijacijski model i načela federalne države, a istodobno jačali građanski koncept po uzoru na zapadna društva.¹⁸ Takvi su postupci u praksi produbili zamrznuti konflikt i ojačali političke aspiracije bošnjačkih nacionalističkih stranaka i takozvanih lijevih građanskih političkih opcija s unitarističkim političkim tendencijama.

¹⁸ Usp. G.ILIČIĆ, *Politika...*, str. 185-195.

Grafikon 16. *Smatrate li da bi federalna jedinica zaštitila konstitutivnost, ustavnu jednakopravnost i ravnopravnost Hrvata u Bosni i Hercegovini?*

U Grafikonu 16 prikazani su rezultati odgovora na pitanje *Smatrate li da bi federalna jedinica zaštitila konstitutivnost, ustavnu jednakopravnost i ravnopravnost Hrvata u Bosni i Hercegovini?*. Završno pitanje u ovome istraživanju zaokružuje cjelokupno empirijsko istraživanje kojim se bavi ovaj rad. Ovo pitanje predstavlja svojevrsnu protutežu prethodnomu pitanju jer je riječ o dvjema različitim koncepcijama i modelima institucionalna i administrativna uređenja. S jedne strane riječ je o federalnome modelu i federalnome ustroju koji je karakterističan za kompleksna multinacionalna društva, a s druge strane o unitarističkoj koncepciji po građanskome modelu jedan čovjek / jedan glas. Ispitanici hrvatske nacionalnosti u svojim odgovorima na postavljena pitanja iznijeli su stav sličan onomu koji je zabilježen u odgovorima na prethodno pitanje. Tako se 85 % ispitanika izjasnilo da se *slaže* kako bi federalna jedinica bila jamac konstitutivnosti, jednakopravnosti i ravnopravnosti Hrvatima u Bosni i Hercegovini. Kada je riječ o federalnim jedinicama, neodlučnih ispitanika hrvatske nacionalnosti nešto je manje od 10 %, dok je onih koji se ne slažu nešto manje od 6 %. I u ovome pitanju najviše neodlučnih i onih koji se ne slažu da bi federalna jedinica bila dobro rješenje dolazi s prostora gdje su Hrvati manjina (Tuzlanska i Sarajevska

županija), dok je najviše pobornika ovoga ustroja iz županija gdje su Hrvati većinski narod i u boljem institucionalnom položaju (Zapadnohercegovačka županija, Hercegovačko-neretvanska županija, Hercegbosanska županija).

Federalna jedinica kao administrativno i institucionalno rješenje zapravo je od *Daytonskoga mirovnog sporazuma* predmet rasprava, s obzirom na kontekst *Washingtonskoga sporazuma* u koji su Hrvati u Bosni i Hercegovini i njihovo političko vodstvo unijeli Hrvatsku Republiku Herceg Bosnu i s bošnjačkim vodstvom kreirali Federaciju Bosne i Hercegovine kao zajedničku federalnu jedinicu. Unutar ovakve neravnomjerne dvosegmentalne strukture već je od početka bilo jasno da će brojčani čimbenik biti moguća otegotna okolnost koja će imati izravne reperkusije na unutarnju stabilnost jer *Izbornim zakonom* nisu maksimalno zaštićene potencijalne negativne posljedice koje su se na kraju i ostvarile. Naknadna revizija *Daytonskoga sporazuma* i izmjene *Izbornoga zakona* samo su dodatno poremetile stabilnost u Federaciji Bosne i Hercegovine.

Zaključak

U radu je potvrđena hipoteza da trenutačno važeći *Izborni zakon* ne može ispuniti zahtjeve *Daytonskoga međunarodnog mirovnog sporazuma* niti može sudjelovati u oblikovanju političkoga sustava koji bi se pozitivno odrazio na učinkovitost sustava vlasti i uspješnost društvene akomodacije. Potvrđena su i polazišta da je *Izborni zakon* prepreka učinkovitosti države Bosne i Hercegovine i njezine integracije u euroatlantske organizacije te da su glavni gubitnici ovakva dizajna Hrvati, kao konstitutivan narod, i pripadnici nekonstitutivnih nacionalnih manjina. Pokazalo se da *Izborni zakon* preferira unitarizaciju Bosne i Hercegovine, što nije primjereno segmentiranim društvima kao što je bosansko-hercegovačko. Ta se teza potvrđuje, prije svega, u činjenici kojom se ispostavlja da barem jedan segment podijeljena društva, u ovome slučaju najmalobrojniji hrvatski segment, nije institucionalno predstavljen i da

nije zadovoljan ostvarivanjem stvarnoga prava na svoj nacionalni identitet i zajamčeni konstitutivni legitimitet.

Promišljanje Hrvata o ukupnoj društvenoj i političkoj situaciji u Bosni i Hercegovini pokazuje izrazito negativne trendove. Bosnu i Hercegovinu smatraju podijeljenim društvom na nacionalnoj, jezičnoj, kulturnoj i religijskoj osnovi, odnosno ključnim identitetskim odrednicama, a smatraju da je upravo konstitutivnost hrvatskoga naroda najugroženija. Smatraju i da *Izborni zakon* može biti pokretač i ostalih reformi u Bosni i Hercegovini, da njegove izmjene trebaju biti u skladu s *Ustavom Bosne i Hercegovine* i da trebaju pratiti presude domaćih i međunarodnih sudova i da se buduće izmjene trebaju temeljiti upravo na tim načelima. Mišljenja su da *Izborni zakon* utječe na europski put BiH. Smatraju da Bosnu i Hercegovinu ne treba urediti prema načelu jedan čovjek / jedan glas, nego su mišljenja da bi Hrvatima u Bosni i Hercegovini upravo federalna jedinica bila jamac konstitutivnosti, jednakopravnosti i ravnopravnosti te da bi konstitutivnost trebala biti temeljni postulat budućih izmjena izbornoga zakonodavstva. Zato je, dakako ako je osnovni cilj održanje Bosne i Hercegovine kao višetničke zajednice i države demokratskoga ustroja, nužno nanovo dizajnirati *Izborni zakon* i njegovo utemeljenje na dugoročno održivim normama. Kulturno, religiozno i povijesno višeslojna društva, kao što su bosanskohercegovačka, izloženija su sukobima različitih oblika, a velika opasnost za takva društva prijeto upravo iz pogrešne konstrukcije institucionalna i upravljačkoga modela i, slijedom toga, izbornoga zakona. Upravo je zbog duboke podijeljenosti društva u Bosni i Hercegovini trenutačni *Izborni zakon* neprikladan jer preferira centralizaciju i unitarizaciju sustava vlasti što predstavlja izvor dugotrajnih političkih sukoba.

Literatura

- Agencija za statistiku BiH, <http://www.popis2013.ba/popis2013/doc/Popis2013prvoIzdanje.pdf> (15. II. 2021)
- BLAIS, ANDRE, „Rasprava o izbornim sustavima“, *Politička misao*, XXVIII. (1991.) br. 3, str. 84-107.

- CVITKOVIĆ, IVAN, „Religijske zajednice i politički izbori u Bosni i Hercegovini“, *Godišnjak Fakulteta političkih nauka*, (2006.) 1, str. 207-2018.
- Čuković, ALEKSANDAR, „Razvoj izbornog sistema u Bosni i Hercegovini“, *Socioeconomica – Naučni časopis za teoriju i praksu društveno-ekonomskog razvoja*, III. (2014.) br. 9, str. 341-350.
- DEREN-ANTOLJAK, Štefica, „Izborni sistemi i Duvergerov zakon“, *Politička misao*, XXIX. (1992.) br. 2, str. 23-36.
- Federalni zavod za statistiku, <http://fzs.ba/> (11.VII. 2019.)
- FEJZIĆ, ELVIS, „Izorno zakonodavstvo u Bosni i Hercegovini: problemi, potrebe i mogućnosti“, CVITKOVIĆ, IVAN, *Reform of the electoral legislation of Bosnia and Herzegovina*, Posebna izdanja ANUBiH CXC VIII, ODN knjiga 17, Sarajevo.
- GALLAGHER, MICHAEL – MITCHELL, PAUL, *The Politics of Electoral Systems*, Oxford University Press, New York, 2005.
- ILIČIĆ, GORDANA – SMERIGA, PETER, „The Influence of Institutional Design on the Democratisation in Bosnia and Herzegovina“, *Politickévedy*, XXII. (2019.) br. 2, str. 115-136.
- ILIČIĆ, GORDANA, „Razumijevanje, vrste i strukturni elementi izbornih sustava“, *Hum*, IX. (2014.) br. 11-12, str. 156-171.
- ILIČIĆ, GORDANA, *Politika u Bosni i Hercegovini: Normativni model teorije demokratske nestabilnosti*, Sveučilište u Mostaru, Mostar, 2019.
- Izborni zakon Bosne i Hercegovine, *Službeni glasnik Bosne i Hercegovine*, br. 23/1, 2001.
- KASAPOVIĆ, MIRJANA, *Bosna i Hercegovina: Podijeljeno društvo i nestabilna država*, Politička kultura, Zagreb, 2005.
- KASAPOVIĆ, MIRJANA, „Izborni modeli i politički sustav“, *Politička misao*, XXIX. (1992.) br. 2, str. 12-23.
- KASAPOVIĆ, MIRJANA, „Što su kombinirani izborni sustavi?“, *Politička misao*, L. (2013.) br. 1, str. 87-103.
- KATZ, RICHARD S., *Democracy and Elections*, Oxford University Press, Oxford, New York, 1997.

- LIJPHART, AREND(ur.), *Electoral Systems and Party Systems. A Study of Twenty-Seven Democracies 1945-1990*, Oxford University Press, New York, 1994.
- LINDER, WOLF, *Swiss Democracy, Possible Solutions to Conflicting Multicultural Societies*, Macmillan Press, London, 1994.
- NOHLEN, DIETER(ur.), *Politološki rječnik, Država i politika*, Pan Liber, Osijek-Zagreb-Split, 2001.
- NOHLEN, DIETER, „Većinski izbori i razmjerni izbori“, *Politička misao*, XXVII. (1990.) br. 4, str. 179-200.
- NOHLEN, DIETER, *Izorno pravo i stranački sustav, Školska knjiga, Zagreb, 1992.*
- SAHADŽIĆ, MAJA, „Izbori i izborni sistem Bosne i Hercegovine“, BANOVIĆ, DAMIR – GAVRIĆ, SAŠA, *Država, politika i društvo u Bosni i Hercegovini: Analiza postdejtonskog političkog sistema*, University Press Magistrat, Sarajevo, 2011.
- SARTORI, ĐOVANI, *Uporedni ustavni inženjering: strukture, podsticaji, ishodi*, Filip Višnjić, Beograd, 2003.
- Središnje izorno povjerenstvo, http://www.izbori.ba/rezultati_izbora?resId=25&langId=1#/1/1/o/o/702/ (15. XII. 2020.)

Original scientific article
Received on November 19, 2021
Accepted on December 3, 2021

IVAN VUKADIN – GORDANA ILIČIĆ – IVAN ĆUBELA
University of Mostar, Faculty of Humanities and Social Sciences
ivan.vukadin@ff.sum.ba – gordana.ilicic@ff.sum.ba
– ivan.cubela@ff.sum.ba

ELECTORAL REFORM IN BOSNIA AND HERZEGOVINA AND CROATS' ATTITUDES TOWARDS ELECTORAL LEGITIMACY

Abstract

The paper is based on empirical research structured on the claim that the current *Election Law* cannot fulfill the requirements of the segmented Bosnian-Herzegovinian society, especially the smallest Croatian segment. The research conceived on the basis of questionnaire and empirical analysis showed that the opinion of Croats on the overall social and political situation in Bosnia and Herzegovina is extremely negative. The *Election Law* has proved to prefer unitarization of Bosnia and Herzegovina, which is not appropriate for segmented societies such as Bosnian and Herzegovinian. Field research was conducted throughout entire country in order to obtain a complete and relevant empirical framework for opinion of the Croatian people, and the research structure followed the administrative-territorial organization of Bosnia and Herzegovina, taking into account entity levels, cantons and Brčko District.

Keywords: Bosnia and Herzegovina; Croats; electoral reform; legitimacy; segmented pluralism